

Leppävirran ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön suunnitelma

2026–2030

Nykytila, suunnitelma ja tavoitteet

Sisällys

1. Johdanto

- Ehkäisevää päihde- ja mielenterveystyötä ohjaavat lait, strategia ohjelmat ja suunnitelma

2. Ehkäisevä päihdetyö

- Ehkäisevän päihdetyön määritelmä
- Ehkäisevän päihdetyön tehtävien jakautuminen (kunta, hyvinvointialue, yhteiset tehtävät)
- Päihteiden käytön ja riippuvuuksien nykytila

3. Ehkäisevä mielenterveystyö

- Ehkäisevän mielenterveystyön määritelmä
- Vastuu mielenterveyden edistämisestä
- Mielenterveyden nykytila

4. Ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön rakenteet

5. Ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön suunnitelma 2026–2030

6. Suunnitelman valmistelu ja hyväksyntä

Lähteet

Liitteet

Johdanto

Ehkäisevä päihdetyö on osa hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämistä. Työn tavoitteena on ehkäistä ja vähentää päihteiden käytön aiheuttamia haittoja niin päihteiden käyttäjille, heidän läheisilleen kuin yhteiskunnallekin. Työn tavoitteena on myös lisätä ymmärrystä päihteiden käytöstä ja niihin liittyvistä ilmiöistä sekä edistää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista päihteisiin liittyvissä asioissa. ([THL, Mitä ehkäisevä päihdetyö on?](#))

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä ([523/2015](#)) määrittää kuntien ja hyvinvointialueiden ehkäisevän päihdetyön toteuttamista ja siihen liittyviä vastuita sekä yhteisiä tehtäviä.

Ehkäisevä päihdetyö kattaa alkoholi-, huumausaine- ja rahapelihaittojen sekä tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön ehkäisyn ja vähentämisen.

Ehkäisevälle päihdetyölle tulee varata riittävät resurssit. Ilman riittävästi resursoitua yhdyshenkilöä tai koordinaattoria kunnan on haastavaa suoriutua lakisääteisistä ehkäisevän päihdetyön tehtävistään. ([THL, Ehkäisevä päihdetyö – opas kunnille ja hyvinvointialueille](#))

Aluehallintovirastot ohjaavat toimialueensa ehkäisevää päihdetyötä ja suunnittelevat ja kehittävät sitä yhteistyössä muiden viranomaisten ja yhteisöjen kanssa. Aluehallintovirastot myös tukevat toimialueensa ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa ja kehittämisessä. ([Aluehallintovirasto, Ehkäisevä päihdetyö](#))

Ehkäisevän päihdetyön suunnitelman tavoitteena on tarkentaa Leppävirran kunnan hyvinvointisuunnitelman sisältämiä toimenpiteitä ehkäisevästä päihde- ja mielenterveystyöstä ja taata työn järjestelmällisyys ja tavoitteellisuus.

Ehkäisevää päihde- ja mielenterveystyötä ohjaavat lait, strategia, ohjelmat ja suunnitelma

[Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä \(523/2015\)](#) ja [Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetun lain muuttamisesta \(549/2022\)](#) ohjaavat päihdehaittojen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi tehtävää työtä. Työ kattaa alkoholi-, huumausaine- ja rahapelihaittojen sekä tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön ehkäisyn ja vähentämisen. Tavoitteena on edistää terveyden ja hyvinvoinnin tasa-arvoa, varmistaa ehkäisevän päihdetyön edellytykset koko maassa sekä tukea erityisesti kuntia ja alueita kehittämään ehkäisevää päihdetyötä

[Alkoholilaki \(1102/2017\)](#) sisältää alkoholipitoisten aineiden valmistukseen, tuontiin, myyntiin, markkinointiin ja käyttöön liittyvät säännökset.

[Tupakkalaki \(549/2016\)](#) tavoitteena on ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden käytön loppuminen. Laki koskee tupakkatuotteiden lisäksi tupakan vastikkeita, tupakkajäljitelmiä, tupakointivälineitä sekä sähkösavukkeita ja muita nikotiinituotteita. [Laki tupakkalain muuttamisesta \(251/2025\)](#) toi merkittäviä muutoksia nikotiinituotteiden sääntelyyn, erityisesti alaikäisten suojelemiseksi. Uuden lain myötä alle 18-vuotiailta kielletään kaikkien tupakkatuotteiden ja niiden korvikkeiden hallussapito.

[Huumausainelaki \(373/2008\)](#) ja [Laki huumausainelain muuttamisesta](#) tavoitteena on huumausaineiden laittoman Suomeen tuonnin, Suomesta viennin, valmistuksen, levittämisen ja käytön ehkäiseminen.

[Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä \(612/2021\)](#), [terveydenhuoltolaki \(1326/2010\)](#) ja [sosiaalihuoltolaki \(1301/2014\)](#) määrittävät osaltaan ehkäisevän päihdetyön järjestämistä ja toteuttamista.

Ehkäisevää päihde- ja mielenterveystyötä ohjaavat lait, strategia, ohjelmat ja suunnitelma

[Kansallinen riippuvuus- ja päihdestrategia](#) linjaa kansallista päihde- ja mielenterveystyötä vuoteen 2030 saakka. Ehkäisevän päihdetyön osalta strategia korostaa erityisesti päihde- ja riippuvuusongelmien varhaista tunnistamista sekä vähentämisen ja lopettamisen tukea laajasti eri palveluissa sekä palvelujen saatavuuden ja saavutettavuuden lisäämistä.

[Kansallinen mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma](#) linjaa kansallista mielenterveystyötä vuoteen 2023 saakka. Strategiassa on viisi sisällöllistä painopistettä: mielenterveys pääomana, lasten ja nuorten mielenterveys, mielenterveysoikeudet, palvelut ja mielenterveysjohtaminen.

[Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma](#) (vuoteen 2025) tukee kunnissa ja alueilla tehtävää lakisääteistä työtä. Toimintaohjelma nostaa esille mahdollisuuksia tehdä vaikuttavaa, laaja-alaista sekä kustannustehokasta ehkäisevää päihdetyötä käytännössä. Uusi toimintaohjelma julkaistaan tammikuussa 2026.

[Hallitusohjelma – Vahva ja välittävä Suomi](#) tavoitteena on muun muassa parantaa mielenterveys- ja päihdeongelmiin liittyvien sote-palvelujen saatavuutta ja vaikuttavuutta ja kiinnittää erityistä huomiota ehkäisevään mielenterveys- ja päihdetyöhön lasten ja nuorten toiminnassa

[Valtioneuvoston periaatepäätös mielenterveyden edistämisestä](#) Periaatepäätöksessä on kuvattu poikkihallinnollisia mielenterveyden edistämisen ja itsemurhien ehkäisyn sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen monialaisen yhteistyön kehittämisen toimenpiteitä vuosina 2024-2027

[Pohjois-Savon hyvinvointialueen hyvinvointisuunnitelma](#) hyvinvointisuunnitelmassa kuvataan hyvinvointialueen eri toimialoilla tehtäviä toimenpiteitä ja millaista asiantuntijatukea tarjotaan kuntiin ja muille HYTE-toimijoille ja vastaavasti kunnista hyvinvointialueelle.

[Turvallista kaiken ikää: Koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäisyn ohjelma 2021-2030](#) huomioi päihteiden vaikutuksesta johtuvien tapaturmien ehkäisyn.

Ehkäisevä päihdetyö

Ehkäisevän päihdetyön määritelmä

Ehkäisevä päihdetyö on toimintaa, jonka tavoitteena on edistää terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia paitsi yksilöiden ja yhteisöjen jokapäiväisessä elämässä niin myös laajemmin yhteiskunnassa

- edistämällä päihteettömiä elintapoja
- ehkäisemällä ja vähentämällä päihdehaittoja
- lisäämällä päihdeilmiön ymmärrystä ja hallintaa

Ehkäisevää päihdetyötä on myös perus- ja ihmisoikeuksien edistäminen päihteisiin liittyvissä kysymyksissä.

Ehkäisevän päihdetyön keinoin pyritään vähentämään päihteiden kysyntää, saatavuutta ja tarjontaa sekä niiden aiheuttamia haittoja. Ehkäisevällä päihdetyöllä vaikutetaan

- päihdehaitoilta suojaaviin tekijöihin
- päihdehaitoille altistaviin riskitekijöihin
- päihteitä koskeviin tietoihin, asenteisiin ja oikeuksiin
- päihteiden käyttöön ja käyttötapoihin

Ehkäisevä päihdetyö

Ehkäisevän päihdetyön toimintakenttä on muuttunut merkittävästi sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen myötä. Vastuu sosiaali- ja terveystalveluiden järjestämisestä siirtyi vuoden 2023 alusta hyvinvointialueille. Ennen uudistusta kuntien sosiaali- ja terveydenhuollolla oli vahva vastuu ehkäisevästä päihdetyöstä. Uudistuksen myötä kunnissa on ollut tarve uudelleen arvioida ja järjestää ehkäisevän päihdetyön vastuita. Ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskeva laki (523/2015) velvoittaa kunnat organisoimaan ehkäisevän päihdetyön alueellaan ja paikallinen vastuu ehkäisevästä päihdetyöstä säilyy kunnilla.

Hyvinvointialue toimii aluetasolla kuntien rinnalla ja tukee kuntia ehkäisevässä päihdetyössä (Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetun lain muuttamisesta 549/2022). Hyvinvointialueen vastuulla on sosiaali- ja terveystalveluissa tehtävä ehkäisevä päihdetyö, ja sen järjestämisvastuulle kuuluu myös tiedottamisesta, osaamisen vahvistamisesta, toimien yhteensovittamisesta ja asukkaiden osallistamisesta huolehtiminen (Laki ehkäisevästä päihdetyöstä 523/2015; Terveystalveluolaki 1326/2010, 20 §; Sosiaalioluelaki 1301/2014, 7b §). Hyvinvointialueen tasolla johdetaan ehkäisevää päihdetyötä tiedolla, eli seurataan, arvioidaan ja raportoidaan väestön päihde-, tupakka- ja rahapelitilannetta ja ehkäisevää päihdetyötä sekä suunnitellaan toimia yhteistyössä kumppanien kanssa (Sote-järjestämislaki 612/2021, 7 §).

Ehkäisevän päihdetyön vastuiden jako

KUNTA

- Kokonaisvastuu ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä. Huolehtii ehkäisevän päihdetyön organisoinnista alueellaan ja nimeää ehkäisevän päihdetyön tehtävistä vastaavan toimielimen.
- Toimielin vastaa siitä, että toimenpiteet ovat ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetun lain (523/2015) mukaista.
- Ehkäisevä päihdetyö tulee yhteen sovittaa hyvinvointialueen kanssa.

[Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 6 § \(612/2021\)](#)

YHTEISET TEHTÄVÄT

- Huolehtia päihdeolojen seurannasta alueellaan ja niitä koskevasta tiedotuksesta.
- Huolehtia siitä, että päihdehaittojen vähentämistä koskevaa tietoa tarjotaan yksityisille henkilöille ja koko väestölle.
- Lisätä ja tukea päihdehaittoja ehkäisevien toimien osaamista kaikissa tehtävissään.
- Esittää ja edistää ehkäisevän päihdetyön toimia hallinnossaan, kunnassa erityisesti sivistys-, liikunta- ja nuorisotoimissa sekä elinkeinotoimissa.
- Huolehtii siitä, että toimet sovitetaan yhteen kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyössä sekä poliisin, alkoholilain (1102/2017) ja tupakkalain (549/2016) noudattamisen valvonnan, elinkeinoelämän ja ehkäisevään päihdetyöhön osallistuvien yleishyödyllisten yhteisöjen työhön kuuluvien ja sitä tukevien toimien kanssa.

HYVINVOINTIALUE

- Tukee alueensa kuntia ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa ja kehittämisessä → hyvinvointialueiden työ täydentää kuntien ehkäisevää päihdetyötä sosiaali- ja terveyspalveluiden osalta.
- Huolehtii ehkäisevän päihdetyön tehtävistä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa → keskeisiä tehtäviä ovat sosiaali- ja terveyspalveluissa toteutettavat systemaattinen alkoholin riskikäytön, huumeiden sekä tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön sekä haitallisen rahapelaamisen varhainen tunnistaminen ja mini-interventio sekä tupakasta vieroitus.

[Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 7 § \(621/2021\)](#)

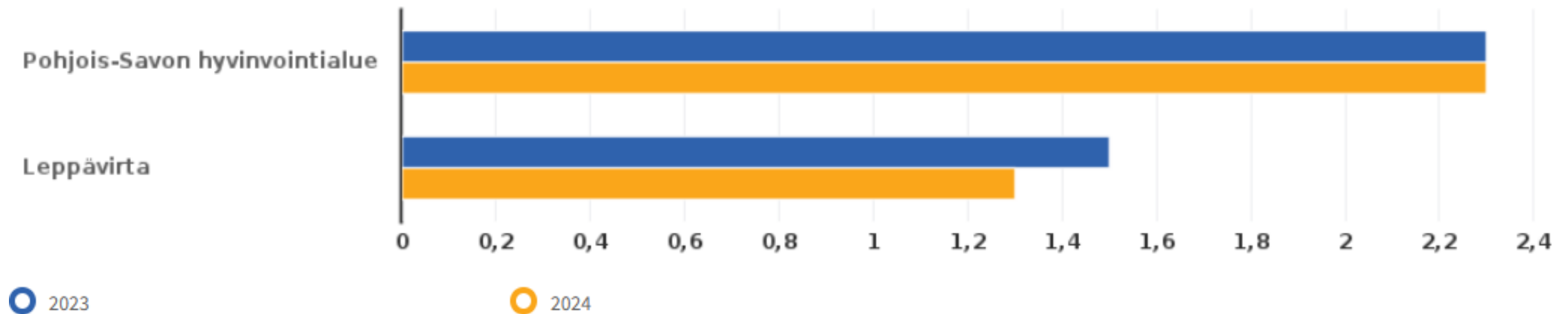
Päihdeavainindikaattorit

Päihdeavainindikaattorit tukevat kuntien lakisääteisen (523/2015) ehkäisevän päihdetyön suunnittelua ja seurantaan sekä alueellista ohjaustyötä.

- Asunnottomat yksin asuvat / 1 000 asukasta (Tilastotietoa ei ole saatavilla Leppävirran osalta)
- Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0 - 17-vuotiaat
- Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat
- Toimeentulotukea saaneissa kotitalouksissa asuvat henkilöt
- Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat
- Työttömät

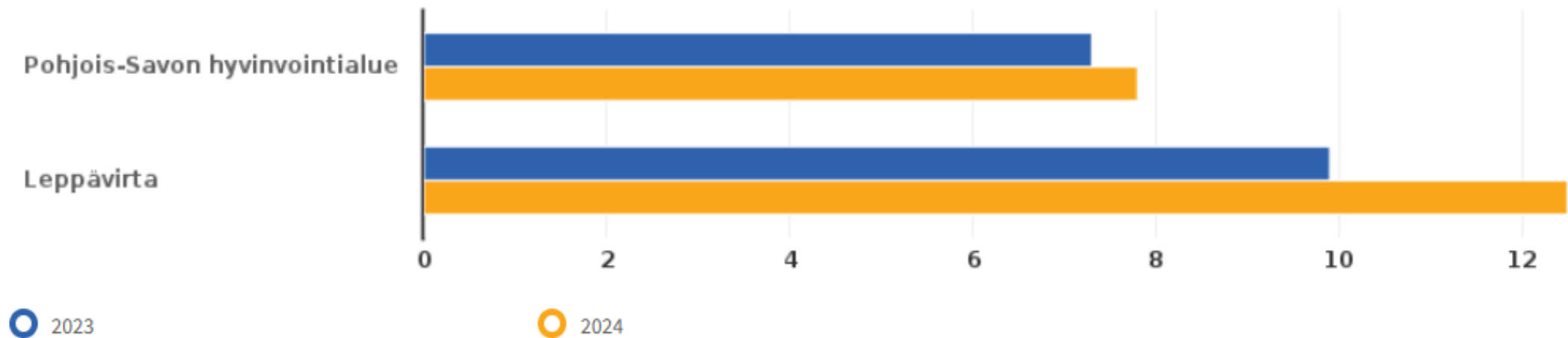
Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0 - 17-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Alle 17-vuotiaiden sijoituksen ovat laskeneet vuodesta 2023 ja ovat matalammalla tasolla kuin Pohjois-Savon hyvinvointialueen. Kuormittumista voidaan ennalta ehkäistä tukemalla vanhemmuutta. Lapset puheeksi menetelmän avulla tuetaan perheiden pärjäämistä arjen muutoksissa.

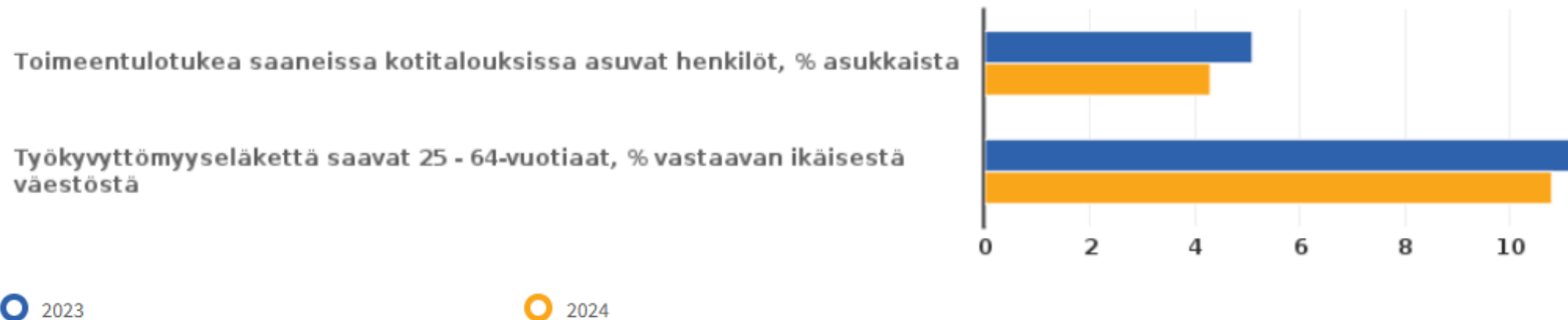
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden määrä on kasvanut vuodesta 2023 ja on korkeampi kuin Pohjois-Savon hyvinvointialueen. Ulkopuolelle jääminen lisää päihde- ja mielenterveyshaittoja ja syrjäytymisriskin todennäköisyyttä. Keskeisiä ennalta ehkäiseviä toimia kunnassa ovat nuorten työpaja, etsivä nuorisotyö, Ohjaamo-yhteistyö ja oppilaitosyhteistyö.

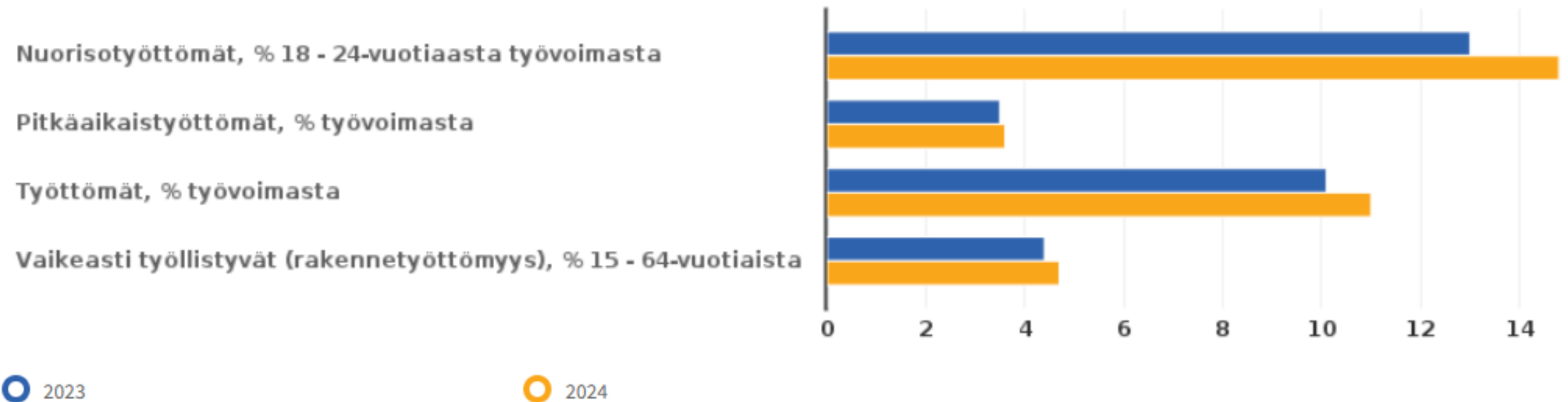
Toimeentulotulo ja työkyvyttömyyseläke

Toimeentulotukea saaneissa kotitalouksissa asuvien henkilöiden sekä työkyvyttömyyseläkettä saaneiden määrä on laskenut vuodesta 2023. Tavoitteelliset työllistämistoimenpiteet, osallisuuden lisääminen (Kaikukortti), edullinen asuntotarjonta ja järjestöyhteistyön avulla kunta voi ennalta ehkäistä taloudellisesti haastavassa tilanteessa olevien kuntalaisten päihde- ja mielenterveysriskiä.

Työttömyys

Työttömyys on kasvanut vuodesta 2023 ja erityisesti nuorisotyöttömyydessä on havaittavissa kasvua. Työttömyys on päihde- ja mielenterveyshaittoja lisäävä ja niitä ylläpitävä tekijä. Nuorten työpajatoiminta, työllisyystoimet, etsivä nuorisotyö, Ohjaamo- yhteistyö sekä osallisuuden vahvistaminen (Kaikukortti, järjestöt) kautta kunta voi vahvistaa työttömien mielenterveyttä ja tukea päihhteettömyydessä.

Päihteiden käytön ja riippuvuuksien nykytila Leppävirralla

Kouluterveyskyselyn (2025) perusteella täysin alkoholia käyttämättömien 8.–9.-luokkalaisten nuorten määrä on kasvanut. Vuonna 2025 leppävirtalaisista 8.–9.-luokkalaisista nuorista 65 % ei käyttänyt alkoholia lainkaan. Vastaava luku vuonna 2023 oli 56 %. Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa olleiden nuorten määrä on vuoden 2025 (6 %) kyselyn mukaan vähentynyt merkittävästi vuodesta 2023 (15 %).

Lukioikäisten humalahakuinen juominen on vähentynyt. Vuonna 2023 tosi humalaan itsensä vähintään kerran kuukaudessa joi 23 % vastaajista, kun vuonna 2025 vastaava luku oli 12 %. Luku on kuitenkin korkeampi kuin Pohjois-Savon vastaava luku 8 %. Lukiolaisten alkoholia käyttävien nuorten määrä on runsaampi Leppävirralla kuin koko maassa tai Pohjois-Savossa. Kyselyn vastausten mukaan Leppävirran lukiolaisista 33 % ei käytä lainkaan alkoholia, kun vastaava luku on koko maassa 44 % ja Pohjois-Savossa 43 %.

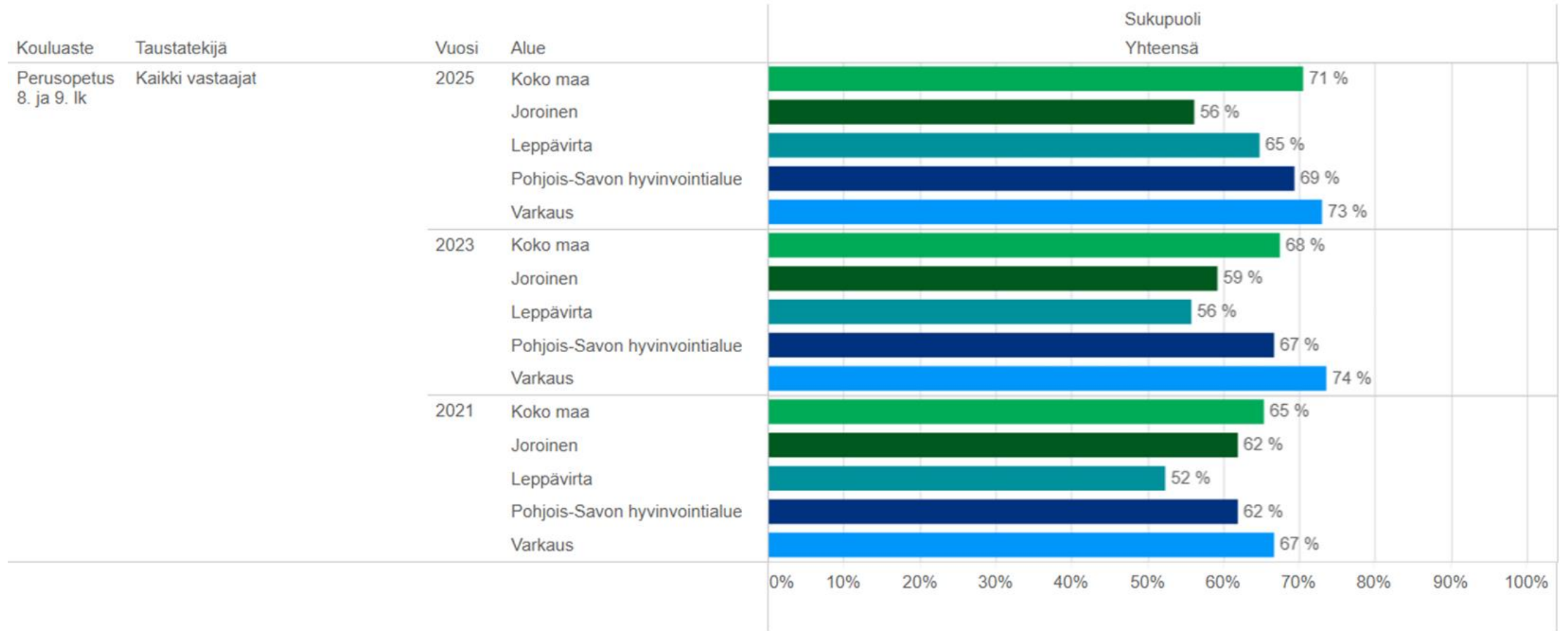
Päihteiden vaikutuksen alaisina tehdyissä rikoksissa tapahtui vuonna 2024 usealla osa-alueella laskua verrattuna vuoteen 2023.

Päihteiden käytön ja riippuvuuksien nykytila Leppävirralla

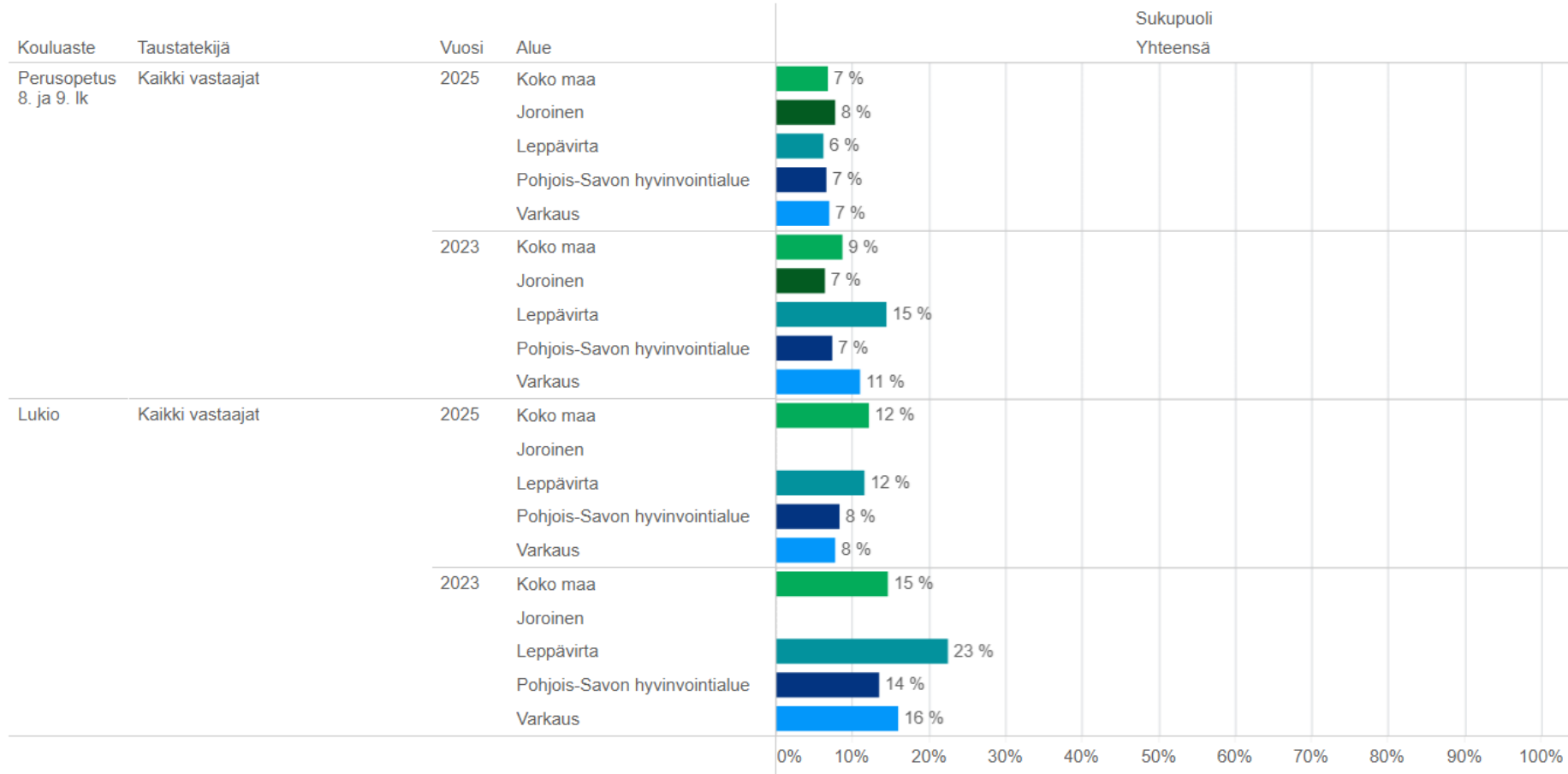
Vuoden 2025 vastausten mukaan 10 % 8.–9.-luokkalaisista käytti päivittäin nikotiinituotteita. Luku on puolittunut vuodesta 2023 (20 %). Lukiolaisten päivittäinen nikotiinituotteiden käyttö on hieman kasvanut. Vuonna 2025 päivittäin nikotiinituotteita käytti 12 % lukiolaisista, kun vastaava luku vuonna 2021 oli 10 %. Leppävirran 8.–9.-luokkalaisista nikotiinipusseja käyttää päivittäin 7 % vastaajista. Vaikka Leppävirralla nikotiinituotteiden käyttö nuorten parissa on vähentynyt, on nikotiinipussien päivittäinen käyttö kasvanut vuodesta 2023 (1 %) merkittävästi. Leppävirralla lukiolaisten nikotiinipussien käyttö vuonna 2025 oli kyselyn perusteella 12 %. Luku on tuplasti korkeampi kuin Pohjois-Savon hyvinvointialueella tai koko maassa, jossa molemmissa vastaava luku on 6 %.

Laittomien huumeiden kokeiluissa on havaittavissa hienoinen laskusuunta sekä yläkouluikäisten että lukiolaisten osalta. Vuoden 2025 vastausten perusteella 8.–9.-luokkalaisista 6 % on kokeillut laittomia huumeita vähintään kerran. Vuonna 2023 vastaava luku oli 9 %. Lukiolaisista laittomia huumeita vähintään kerran oli kokeillut 17 % vastaajista (2023: 22 %). Kuitenkin lukiolaisista kannabista vähintään kaksi kertaa käyttäneiden määrä on kasvanut ja on korkeampi kuin Pohjois-Savon hyvinvointialueen ja koko maan vastaava arvo.

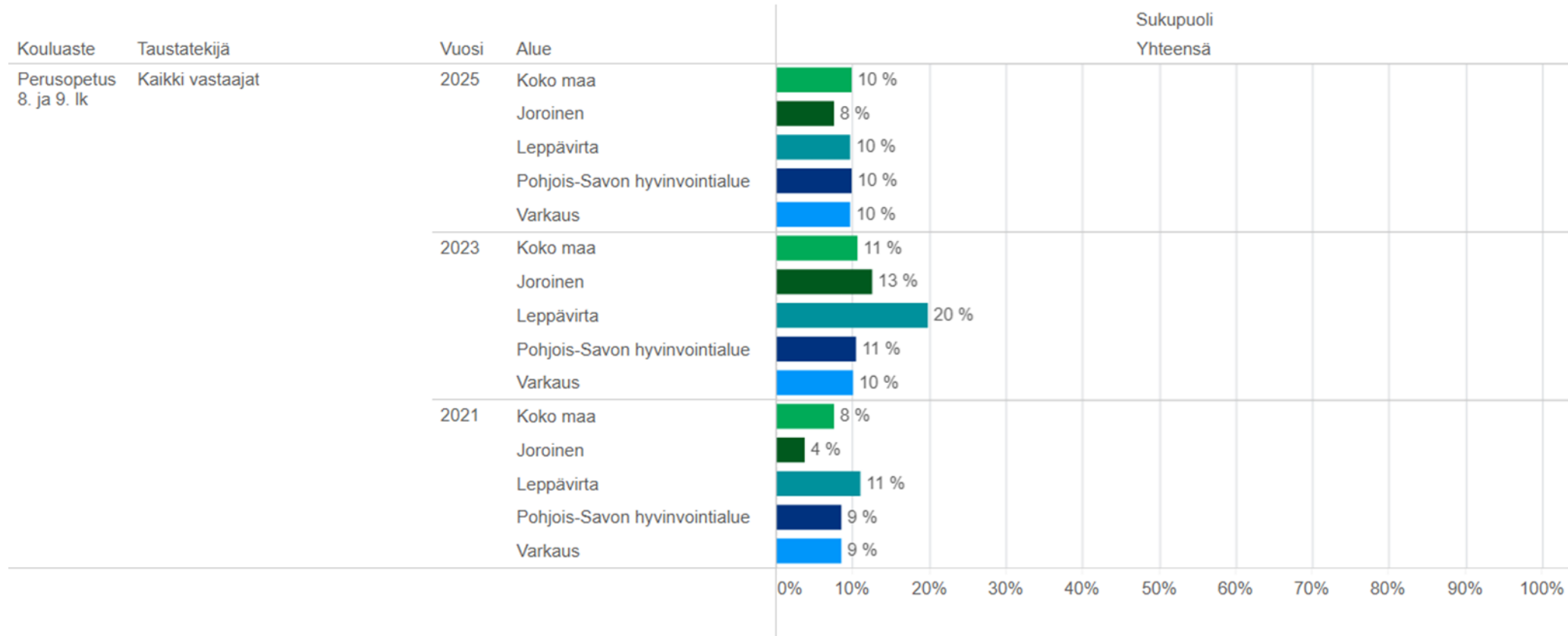
Ei käytä alkoholia ollenkaan

Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa

Käyttää päivittäin nikotiinituotteita

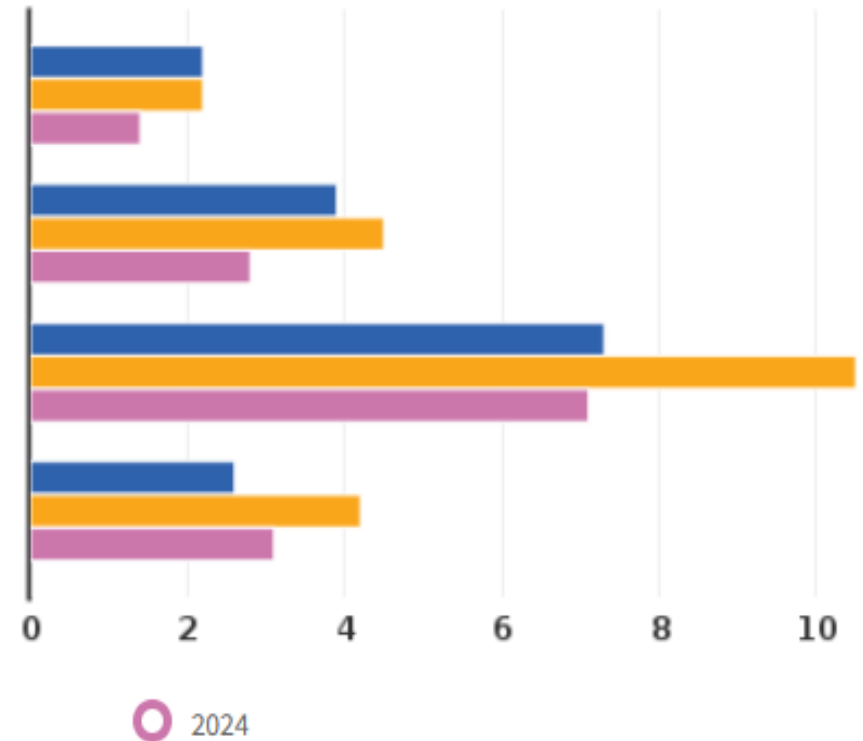
Päihderikokset

Poliisin tietoon tulleet kaikki huumausainerikokset / 1 000 asukasta

Poliisin tietoon tulleet rattijuopumustapaukset / 1 000 asukasta

Päihteiden vaikutuksen alaisena tehdyistä rikoksista syyllisiksi epäillyt / 1 000 asukasta

Päihtyneiden säilöönotot / 1 000 asukasta

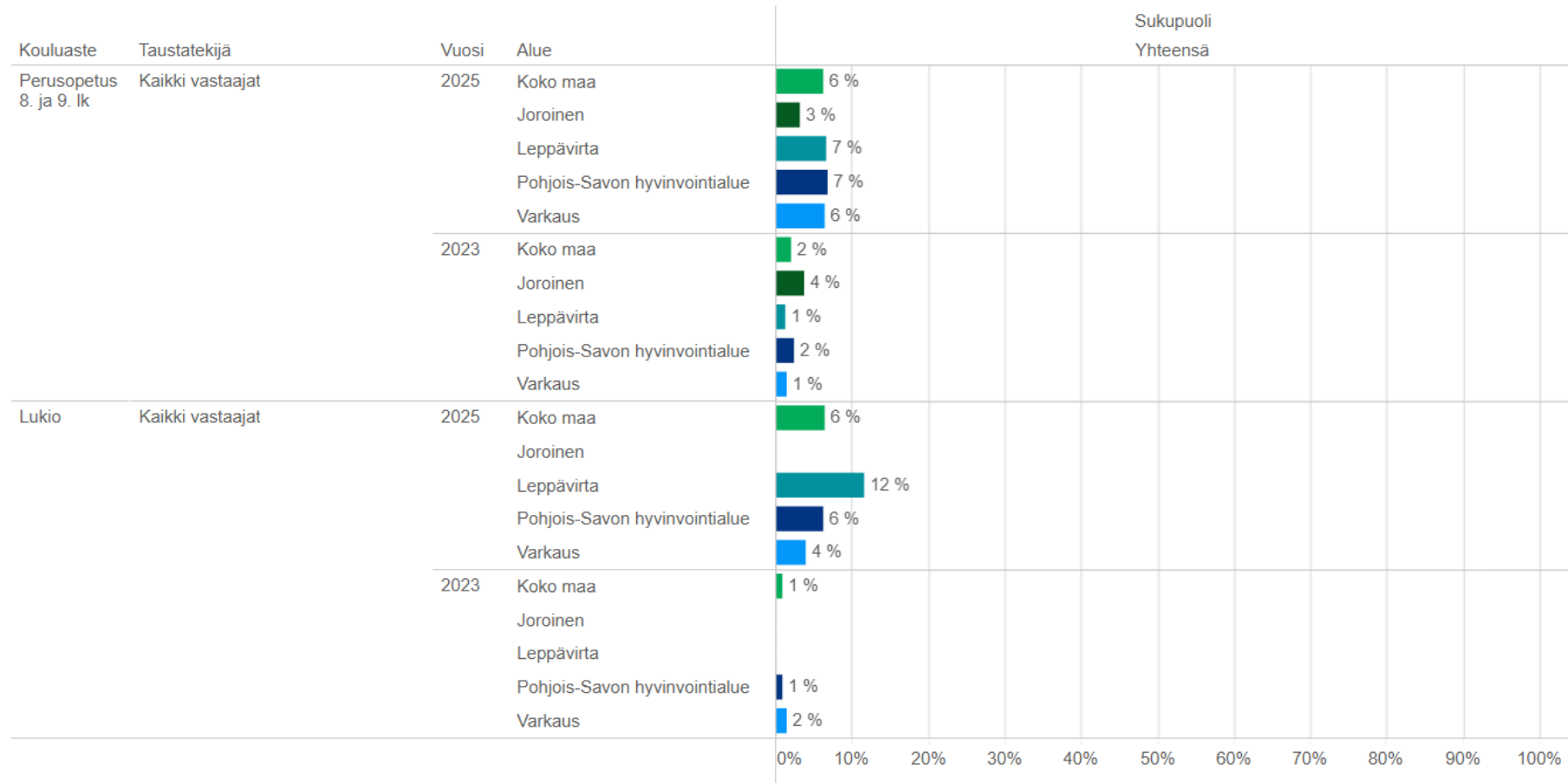

2022

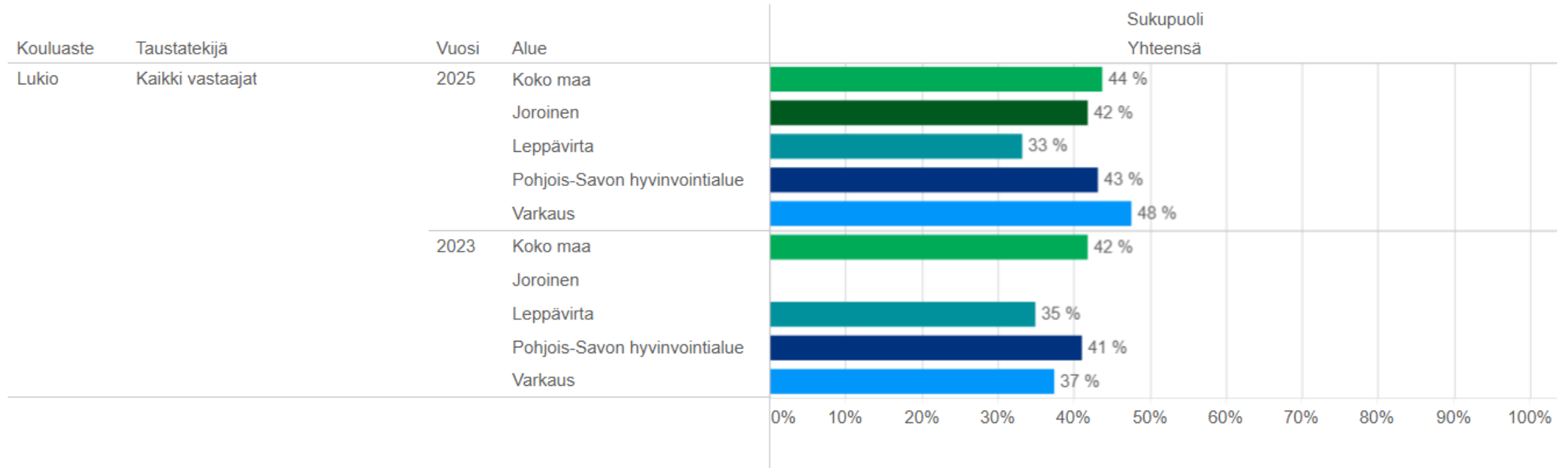
2023

2024

Käyttää nikotiinipusseja päivittäin

Ei käytä alkoholia

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

PAKKA- toimintamalli ehkäisevään päihdetyöhön

- [PAKKA-toimintamalli](#) ehkäisee päihdehaittoja yhteisöllisesti
- Toimintamalli on paikallisten alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisyyn kehitetty menetelmä. Pakkaa toteutetaan koko yhteisön voimin. Pakka-mallin mukaisella työllä voidaan tutkimusten mukaan:
  - parantaa ikärajavaltontaa myyntipaikoissa
  - vähentää alaikäisten alkoholin ja nikotiinituotteiden saatavuutta
  - tukea alaikäisten raittiutta ja vaikuttaa asukkaiden asenteisiin alaikäisten juomisesta
  - tiukentaa päihtyneille anniskelua ravintoloissa
- Leppävirran kunta on mukana seuraavissa PAKKA työryhmissä:
  - **Varkauden Seudun PAKKA** (Varkaus, Joroinen ja Leppävirta). Toiminnallinen ryhmä, joka toteuttaa toimenpiteitä yhdessä alueellisesti. Toimintaa koordinoivat kuntien ehkäisevästä päihdetyön vastuuhenkilöt.
  - **Pohjois-Savon PAKKA tarjonta- ja kysyntätyöryhmä**, jossa eri alojen toimijat suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa. Työryhmää koordinoi Pohjois-Savon hyvinvointialue.
  - **Valtakunnallinen PAKKA-kehittäjäverkosto** kehittää valtakunnallisesti toimintamallia. Verkostoa koordinoi THL

PAKKA päihdetilannekysely

Pohjois-Savossa toteutettiin päihdetilannekysely osana kunnissa tehtävää ehkäisevää päihdetyötä. Kyselyyn kerättiin vastauksia alle 18-vuotiailta ja täysi-ikäisiltä kuntalaisilta tammikuussa 2025. Kyselyn tulokset käsiteltiin hyvinvointiryhmän kokouksessa [13.3.2025](#).

Kyselyn vastausten perusteella tehtiin seuraavat havainnot:

- Leppävirta koetaan suurimmaksi osaksi turvalliseksi ympäristöksi
- Nuoret eivät juurikaan koe, että oman tai läheisten päihteiden puheeksiotto aiheuttaisi kielteistä suhtautumista ulkopuolisilta tahoilta.
- Nuorten vastauksissa korostuu huoltajien vastuu seurata ja olla kiinnostunut omista huollettavistaan. Aikuisten osalta vastauksissa korostuu ammattilaisten rooli puuttua nuorten päihteidenkäyttöön.
- Osa nuorista tietää mistä saa tukea ja apua päihteisiin liittyvissä kysymyksissä. Viestintää ja tiedotusta on kuitenkin tarpeen kehittää.

Huomioita päihteiden käytön riskitekijöistä

Nuoria, joilla on suuri riski syrjäytyä, on entistä enemmän (nuoria, jotka eivät ole työssä, koulutuksessa tai harjoittelussa). Syrjäytymisriskissä olevilla nuorilla on suuri riski päihde- ja peliongelmiille. Arvion mukaan vuonna 2023 Leppävirralla oli noin 130 15-28-vuotiasta nuorta syrjäytymisriskissä. ([Nuorisotilasto](#)).

Sosiaalinen media on tehnyt päihteiden välittämisen alaikäisille helpoksi. Tämä voi uhata myönteistä kehitystä lasten ja nuorten päihteiden käytössä. Nikotiinituotteiden (sähkötupakka / nikotiinipussit) ulkonäkö-, maku- ja hajumaailma on tehty houkuttelevaksi. Ostorajasta ja markkinointikiellosta huolimatta nikotiinituotteita markkinoidaan voimallisesti etenkin verkossa.

Joillakin asukasryhmillä voi olla muita asukkaita suurempi riski päihdeongelmille ja riippuvuuksille. Riskiä lisäävät matala koulutustaso, työttömyys ja jokin tarkkaavaisuuteen tai ylivilkkauteen liittyvä erityinen ominaisuus (joka neljännellä päihdeongelmista kärsivällä on taustalla tällainen erityispiirre).

Raskas elämäntilanne voi lisätä päihteidenkäyttöä (esimerkiksi väsyminen vanhempana tai omaishoitajana). Päihteidenkäyttöön liittyvä häpeä saattaa vaikeuttaa avun hakemista.

Vanhemmilla ja muilla nuoren elämään kuuluvilla aikuisilla on mahdollisuus vaikuttaa nuoren elintapoihin ja päihteiden käyttöön. Jokaisen aikuisen vastuulla on ottaa päihteet puheeksi nuoren kanssa. Vastuullinen suhtautuminen positiivisen esimerkin näyttämisen päihteiden käyttöön suojaa nuorta päihteiden käytön aloittamiselta.

Ehkäisevä mielenterveysyö

Ehkäisevän mielenterveystyön määritelmä

Ehkäisevä mielenterveystyö pyrkii vahvistamaan ihmisten mielenterveyttä suojaavia tekijöitä ja vähentämään mielenterveyttä vaarantavia tekijöitä sekä yksilö- että yhteisötasolla. Sen tavoitteena on edistää kaikenikäisten mielen hyvinvointia, vahvistaa elinympäristöjä ja tukea selviytymiskykyä vastoinkäymisten kohdatessa. Ehkäisevä työ sisältää myös päihde- ja rahapeliongelmiin ehkäisyä edistämällä päihteettömiä elintapoja.

Ehkäisevän mielenterveystyön avulla:

- Tuetaan ja vahvistetaan yksilöiden ja yhteisöjen voimavaroja, osaamista ja selviytymiskykyä.
- Pyritään vähentämään mielenterveyttä vaarantavia tekijöitä ja rakenteita.
- Kehitetään mielen hyvinvointia tukevia elinympäristöjä.

Vastuu mielenterveyden edistämisestä

Vastuu mielenterveyden edistämisestä ja ongelmien ehkäisemisestä kuuluvat kaikille yhteiskunnan toimijoille ja hallinnonaloille.

Mielenterveyden edistäminen tarkoittaa erilaisia ihmisen voimavaroja vahvistavia toimintoja ja toimenpiteitä, jotka auttavat toimimaan arjessa, sen muutoksissa sekä kriiseissä.

Muutokset ja kriisit kuuluvat elämään ja merkittävin osa mielenterveyden edistämisestä tapahtuu sosiaali- ja terveydenhuollon ulkopuolella.

Mielen hyvinvointia vahvistavia yhteiskunnan konkreettisia toimenpiteitä:

- mielenterveystaitojen vahvistaminen
- vanhemmuuden tukeminen
- perheiden ja parisuhteiden tukeminen
- kiusaamisen vastainen työ
- syrjimättömyys palveluissa ja yhteiskunnassa
- harrastus-, liikunta-, taide- ja kulttuurimahdollisuudet
- riittävän toimeentulon varmistaminen
- osallisuuden vahvistaminen ja yksinäisyyden ehkäisy
- työhyvinvoinnin edistäminen
- elin- kasvuympäristön turvallisuudesta huolehtiminen
- kaikille yhtäläisesti kuuluvien ihmisoikeuksien turvaaminen

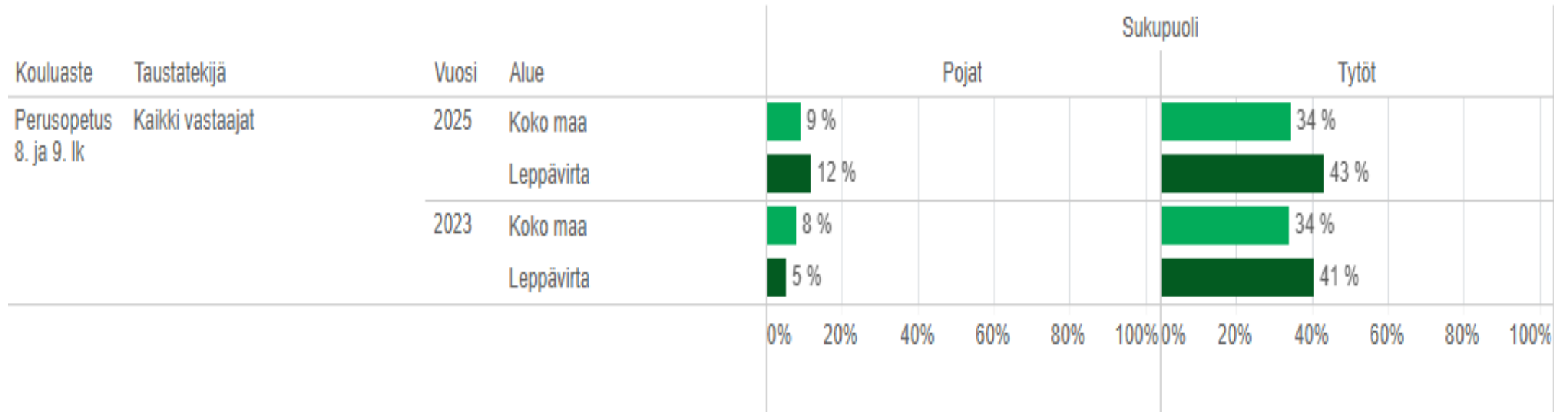
Mielenterveyden nykytila Leppävirralla

Terveyden ja hyvinvointilaitoksen (THL) mielenterveysindeksin mukaan Leppävirran tilanne on parempi kuin suurimman osan muiden Pohjois-Savon kuntien tilanne ja Leppävirta sijoittuu vertailussa viidennelle sijalle.

Kouluterveyskyselyn tulosten perusteella voidaan todeta, että vaikka positiivista mielenterveyttä kokeneiden määrä on sekä yläkouluikäisten että lukiolaisten vastausten perusteella noussut silti erityisesti yläkouluikäiset tytöt kokevat kasvavaa ahdistuneisuutta (2025: 28 % 2023: 21 %). Lukiolaisten ahdistuneisuuden kokemukset ovat laskeneet (2025: 14 % 2021: 21 %). Yläkouluikäisten tyttöjen että poikien ahdistuneisuuden kokemukset ovat Leppävirralla muuta maata korkeammat. Vuonna 2025 8.–9.-luokkalaisista tytöistä lähes 70 % oli huolissaan mielialastaan. Huolestuttavaa on myös se, että 8.–9.-luokkalaisista tytöistä vain 40 % koki olevansa tyytyväisiä elämäänsä. Sosiaalista ahdistuneisuutta koki 62 % vastaajista.

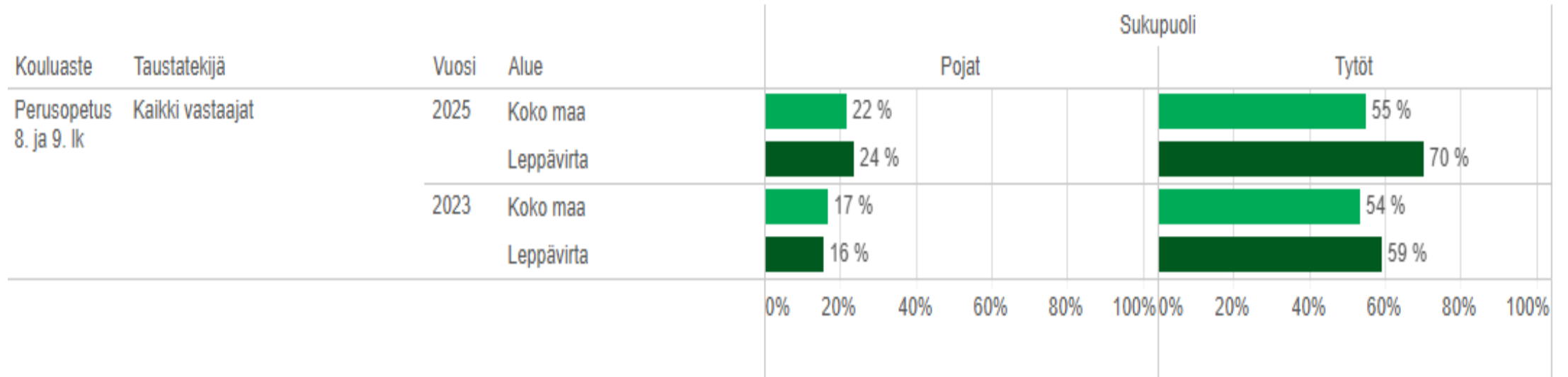
Leppävirran lapsille ja nuorille suunnatun hyvinvointikyselyn (2024 ja 2025) tulosten perusteella voidaan todeta, että suurin osa kunnan perusopetusikäisistä ja lukiolaisista on varsin tyytyväisiä hyvinvointiinsa ja sen eri osa-alueisiin eivätkä lapset tai nuoret koe vastausten perusteella tilanteen juurikaan muuttuneen vuosien 2024 ja 2025 välillä.

Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus

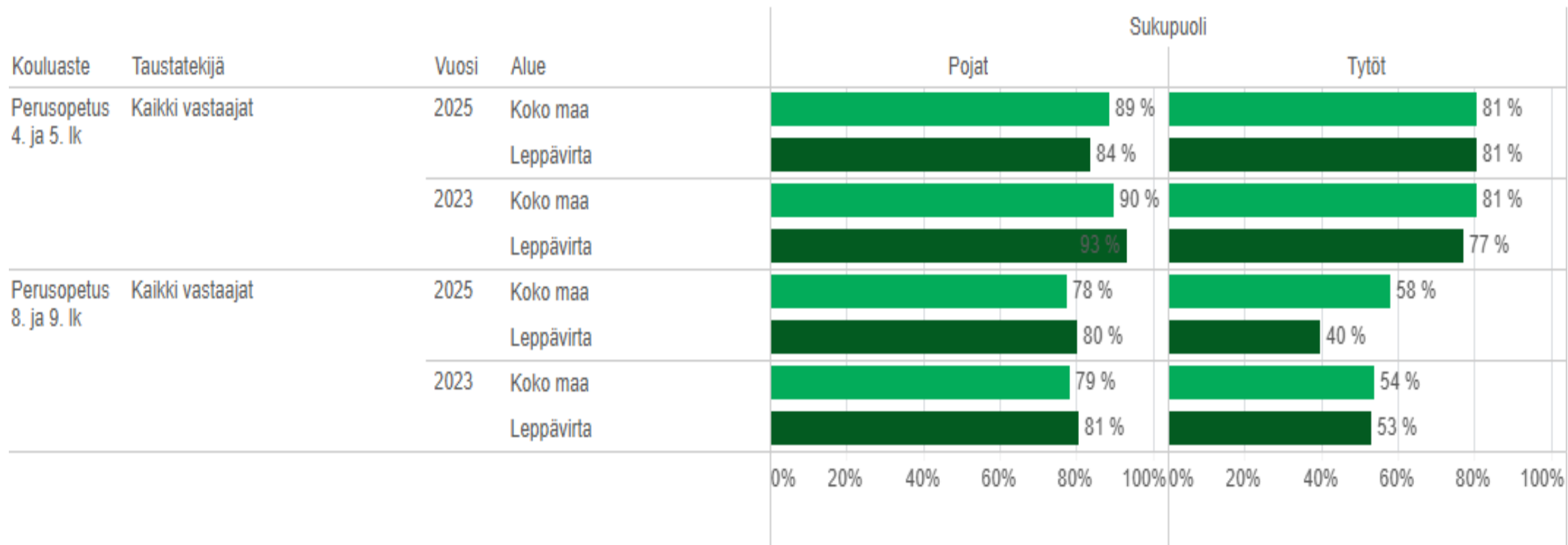
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Ollut huolissaan mielialastaan kuluneen 12 kk aikana

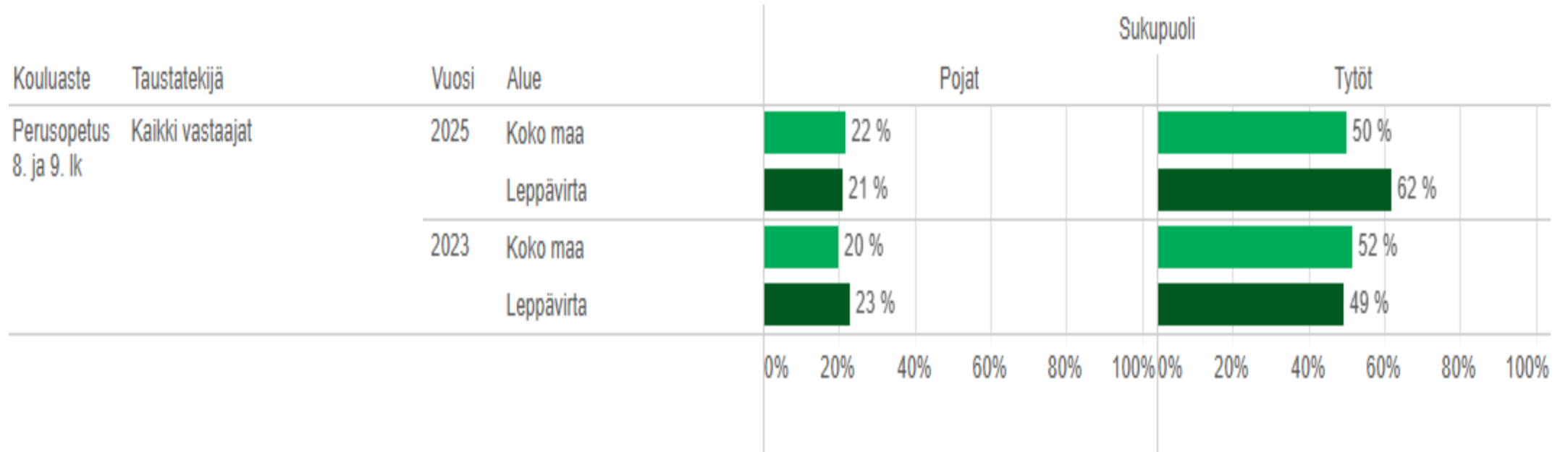

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä

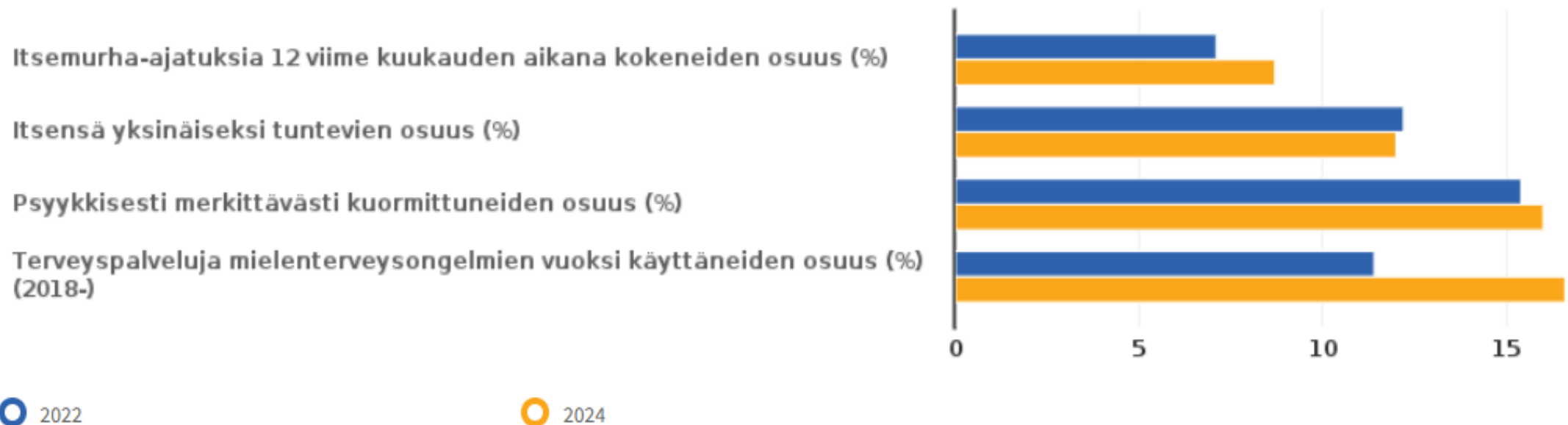
Sosiaalinen ahdistuneisuus

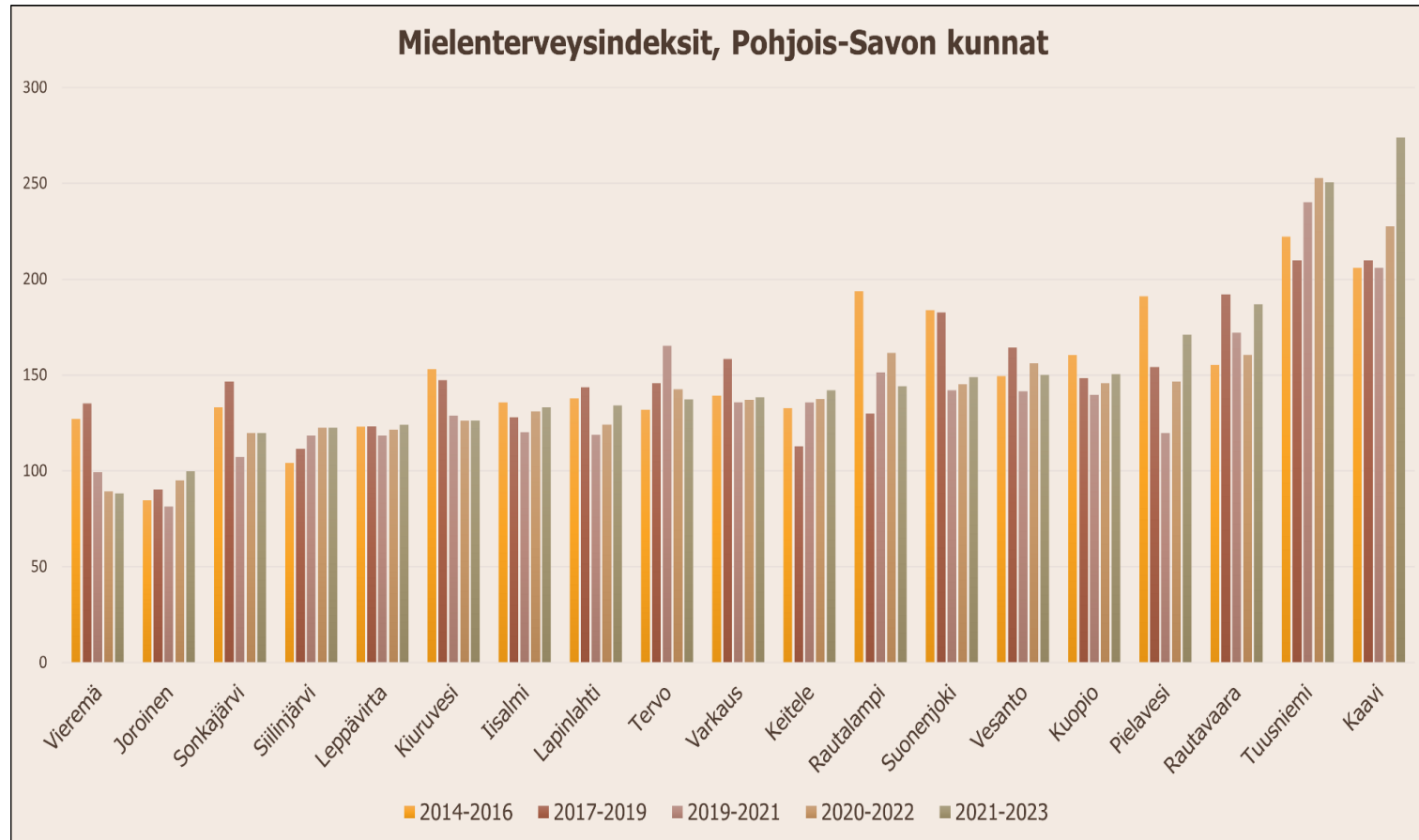
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Mielenterveyden haasteet Pohjois-Savossa

Pohjois-Savossa mielenterveyden haasteet ovat perinteisesti olleet muuta maata korkeammat. Leppävirran kunta sijoittuu mielenterveysindeksissä Pohjois-Savon viiden vähiten mielenterveyshaasteita omaavien kuntien joukkoon. Leppävirran osalta mielenterveysindeksin tulokset ovat olleet suhteellisen tasaiset viimeisen 10 vuoden aikana.

Mielenterveydentila Pohjois-Savossa

Mielenterveysindeksiin kootaan mielenterveyssyistä työkyvyttömyyseläkkeellä olevat 16–64-vuotiaat, 13 vuotta täyttäneiden itsemurhat ja sairaalahoitoon johtaneet itsemurhayritykset sekä vaikeisiin mielenterveyden häiriöihin liittyvien lääkkeiden erityiskorvausoikeuksien saajat.

Indeksiluku sadan (100) yläpuolella olevat kunnat ovat huonovointisempia kuin koko maan kunnat keskimäärin. ([THL](#))

Huomioita mielenterveyden riskitekijöistä

Nuorten jaksamisen haasteet ovat lisääntyneet. Erityisesti tytöt kokevat ahdistuneisuutta huomattavasti yleisemmin kuin pojat.

Nuoria, joilla on suuri riski syrjäytyä, on entistä enemmän (nuoria, jotka eivät ole työssä, koulutuksessa tai harjoittelussa).

Tutkimusten mukaan sosiaalisen median käytöllä on merkittäviä vaikutuksia lasten ja nuorten mielenterveyteen. Ongelmallisella käytöllä on havaittu yhteys mielenterveyden häiriöihin, kuten masennukseen ja ahdistukseen. ([Makkonen 2025](#))

Ikääntymisen ja vammaisuuden erityisyys ehkäisevässä työssä

Vammaisuus riskitekijänä päihteiden käytölle ja mielenterveyden haasteille

Varsinaista tilastotietoa ja tutkimusta vammaisten henkilöiden päihteiden käytöstä ja pelaamisesta on vähän. Suomessa tutkimustietoa on saatavilla kattavasti vain nuorista. Vammaisten nuorten osuutta ei tässäkään analysoida. Vammaisten henkilöiden päihteiden käyttö jää usein tunnistamatta, vaikka päihteiden käyttöä tapahtuisi samalla tavalla kuin muun väestön keskuudessa. Vammaisilla henkilöillä on omat riskitekijänsä, sosiaaliset ja lääketieteelliset, ajautua päihteiden ongelmakäyttöön. Vammaisilla voi olla vähemmän mahdollisuuksia sosiaalisten vuorovaikutustilanteiden syntymiseen ja vuorovaikutustaidot voivat olla heikommalla tasolla verrattuna.

Vammaisilla henkilöillä on usein kiusatuksi, torjutuksi ja ulossuljetuksi tulemisen kokemuksia yhteiskunnassa ja erilaisissa lähiyhteisöissä. Vammaisilla henkilöillä on myös isoja haasteita työllistyä. Nämä ovat merkittäviä riskitekijöitä myös päihde- ja pelihaitoille.

On tärkeää, että vammaiset ihmiset saavat yhdenvertaisesti päihde- ja pelihaitoista myös ennaltaehkäisevää tietoa. Haittoja voidaan ehkäistä tehokkaasti. On tärkeää tarjota ymmärrettävää tietoa päihteistä ja pelaamisesta, jotta vammaisen henkilö voi tehdä omaa hyvinvointiaan edistäviä valintoja ja päätöksiä. ([Leinonen 2024](#))([Päihdelinkki 2021](#))

Vammaisten päihteettömyyden ja mielenterveyden tukemisen keinot

- **Sosiaaliset suhteet ja yhteisöllisyys:** Vammaisten eristyneisyyden ehkäisy on tärkeää. Vertaistuki, osallistuminen harrastuksiin ja yhteisöihin vahvistavat mielenterveyttä.
- **Fyysinen aktiivisuus ja elintavat:** Säännöllinen liikunta, terveellinen ruokavalio ja riittävä uni ovat keskeisiä suojaavia tekijöitä.
- **Yhdenvertainen, selkokielen ja saavutettava viestintä:** Lisää ymmärrystä ja mahdollisuutta tehdä hyviä valintoja

Vanhuus riskitekijänä päihteiden käytölle ja mielenterveyden haasteille

Eläkeikäiset suomalaiset käyttävät päihteitä, erityisesti alkoholia, enemmän kuin aikaisemmin. Tästä huolimatta ikääntyneet ovat pieni ryhmä päihdepalveluissa eikä heidän elämäntilanteestaan, käyttötavoistaan tai palvelutarpeestaan ole juuri tutkimustietoa. Suomessa eläkeikäiset miehet käyttävät alkoholia naisia useammin, mutta naisten juominen on lisääntynyt miehiä enemmän. Runsaaseen käyttöön liittyviä hyvinvointia ikäsidonnaisia tekijöitä ovat muun muassa yksinäisyys, masennus, kokemus heikosta terveydestä sekä muistisairaudet. ([Gerontologia 2024](#))

Suomalaisista 65–74-vuotiaista 9 %:lla on todettu riskitason pelaamista ja 2 %:lla rahapeliongelma. Peliriippuvuuden ja ongelmapelaamisen yleisyydeksi kansainvälisesti on todettu 3,3 %. Ikääntyneidenkin joukossa pelaaminen on tavallista, sillä noin puolet 65 vuotta täyttäneistä ilmoitti pelanneensa viimeksi kuluneen vuoden aikana, 80 % heistä kertoi pelaavansa hovin vuoksi ja yli 60 % myös voittaakseen rahaa.

Ikääntyneillä on usein elämänvaiheeseen liittyviä riskitekijöitä, jotka voivat altistaa päihdeongelmille. Tällaisia ovat aiemman päihdeongelman lisäksi muun muassa pitkäaikainen kipu, liikkumisen väheneminen, huonokuntoisuus, mielenterveyden häiriöt, yksinäisyys, eristäytyneisyys, vähäinen koettu sosiaalinen tuki, taloudelliset haasteet, muutokset elinolosuhteissa sekä niihin liittyvät toimimattomat sopeutumiskeinot ja välttely. ([Duodecim 2024](#))

Ikäihmisten päihteettömyyden ja mielenterveyden tukemisen keinot

Mielenterveyden edistäminen ja päihteettömyyteen tukeminen rakentuu kokonaisuudesta, joka pohjaa ikäihmisten oikeuteen yhdenvertaiseen osallisuuteen. Ikäihmisten hyvinvoinnin edistäminen on monitasoinen kokonaisuus, jossa keskeisiä tekijöitä ovat:

- syrjäytymisen estäminen ja autonomian säilyttäminen
- omatoimisuuden tukeminen edistäminen esimerkiksi pärjäävyyden lisäämistä itsetuntoa, elämänhallinta- ja selviytymiskeinoja vahvistamalla
- yhteisöllisyyttä ja osallisuutta vahvistavasta toiminta
- ympäristön viihtyvyys ja turvallisuus
- mahdollisuus mielekkääseen toimintaan ja positiiviset ihmissuhteet

(Fried, Heimonen & Jokinen 2013)

Ehkäisevän päihde- ja
mielenterveystyön rakenteet
Leppävirralla

Ehkäisevän työn rakenteet Leppävirralla

Kunnassa ehkäisevän päihdetyön päävastuu on hyvinvointilautakunnalla. Vastaavana monialaisena yhteistyöryhmänä toimii hyvinvointiryhmä. Ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön yhdyshenkilönä toimii nuoriso- ja hyvinvointikoordinaattori. Ehkäisevää päihdetyötä tehdään tiiviissä yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden toimijoiden kanssa. Kunnan palvelut:

Varhaiskasvatus: Tunnistaa varhain lapsiperheiden tuen tarpeet ja tukee vanhemmuutta. Lapsen kasvun ja kehityksen, tunne-, vuorovaikutus- ja ongelmanratkaisutaitojen tukeminen. Lapset puheeksi –menetelmän käyttö. Lasten sosiaalisten,- tunne- ja turvataitojen vahvistaminen.

Koulut ja oppilaitokset: Toteuttavat yhdenvertaista päihde, peli- ja mediakasvatusta. Vahvistavat lasten ja nuorten sosiaalisia- ja mielenterveystaitoja. Opiskelijoiden ja oppilaiden päihteiden käyttöön puututaan Pohjois-Savon hyvinvointialueen yhteisen puuttumisen mallin mukaan. Yhteisöllinen oppilashuolto tukee koulujen yhteisöjen hyvinvointia ja turvallisuutta. Turvallinen päihteettömyyttä tukeva ilmapiiri vahvistaa lasten ja nuorten kykyä tehdä päihteettömiä valintoja. Vanhemmuutta tuetaan monipuolisilla viestinnällä, yhteistyöllä ja Lapset puheeksi –menetelmällä.

Kulttuuri- ja liikuntapalvelut: Edulliset harrastusmahdollisuudet ja tapahtumat vahvistavat osallisuutta ja hyvinvointia.

Nuorten palvelut: Tarjoaa päihteettömiä vapaa-ajanviettomahdollisuuksia ja ehkäisevää nuorisotyötä, jossa nuoria kohdataan siellä missä he liikkuvat. Nuorten sosiaalinen vahvistaminen, turvallinen ilmapiiri ja elämäntaitojen harjoittelu vahvistaa mielen hyvinvointia ja tukee päihteettömyyttä. Monialainen yhteistyö muiden toimijoiden kanssa mahdollistaa sujuvan palveluohjauksen. Etsivän nuorisotyön, Ohjaamo –toiminnan ja jalkautuvan työn kautta tavoitetaan haavoittuvassa asemassa olevia nuoria.

Työllisyyspalvelut: Työllistymisen tukitoimet. Nuorten työpaja toiminta ja ryhmätoiminta tukee elämänhallintaa ja vahvistaa mielenterveyttä. Moniammatillinen yhteistyö ja palveluohjaus.

Tekninen- ja ympäristöpalvelut: Turvallisen, viihtyisän ympäristön luominen (mm. valaistus, kulkureitit, siisteys) kannustavat mielekkääseen tekemiseen. Päihteettömyys-opasteet ja nikotiinijätteen keräys.

Ehkäisevän työn rakenteet Leppävirralla

Kunta tekee ehkäisevää päihde- ja mielenterveystyötä yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Kunta sovittaa yhteen oman ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyönsä tavoitteet ja toimenpiteet Pohjois-Savon hyvinvointialueen vastaavien tavoitteiden ja toimenpiteiden kanssa:

Pohjois-Savon hyvinvointialueen ehkäisevän työn tavoitteissa painottuvat:

- Mielekäs toiminta: Yhteisöllisyyden ja osallisuuden tukeminen. Inhimillinen kohtaaminen ja huolenpito.
- Tieto omahoito-ohjelmista ja auttavista tahoista esillä.
- Lapsen ja nuoren sekä aikuisen liikunnallisen elämäntavan edistäminen
- Päihteettömyyttä tukeva ilmapiiri. Päihteet puheeksi yhteisötasolla. Päihteettömyyssopimukset.

Ehkäisevää päihdetyötä tehdään säännöllisesti ja kehitetään laajasti eri **verkostoissa**:

- Kunnan hyvinvointiryhmä
- Pohjois-Savon ehkäisevän päihdetyön ryhmä
- Pohjois-Savon ja Varkauden seudun PAKKA –tarjontaryhmät
- Poliisin Ankkuri toiminta
- Koulujen ja oppilaitosten oppilas- ja opiskeluhuoltoryhmät

Ehkäisevän työn rakenteet Leppävirralla

Kunta tukee vuosittain liikuntaa, kulttuuria, kyliä ja muuta kansalaistoimintaa avustuksilla, joiden avulla kolmannen sektorin toimijat tarjoavat kuntalaisille mahdollisuuksia mielekkääseen osallisuutta tukevaan toimintaan. Ehkäisevää päihde- ja mielenterveystyötä tehdään yhteistyössä kunnan tukemien yhdistysten kanssa:

Leppävirran MT-tuki ry: Toimii mielenterveyskuntoutujien ja heidän läheistensä tuki-, etu ja virkistysyhdistyksenä. Monipuolinen toiminta tukee ja edistää sosiaalista, psyykkistä sekä fyysistä toimintakykyä. Yksilötyön lisäksi yhdistys tuottaa matalan kynnyksen ryhmätoimintaa kohtaamispaikka Reimarissa sekä retki- ja leiritoimintaa. Toiminnan tavoitteena on saattaa mielenterveyskuntoutujia ja muita toiminnasta hyötyviä kuntalaisia yhteen saamaan vertaistukea, lisätietoa, virkistystä ja osallisuuden kokemuksia. Yhdistys tekee ennalta ehkäisevää mielenterveystyötä yhdessä kunnan kanssa. Kaikukortin jakajataho.

Toimintayhdistys Leppälintu ry: Yhdistys pyrkii vähentämään aineellista ja henkistä köyhyyttä sekä sosiaalista syrjäytymistä. Toiminta tukee päihteettömyyttä tarjoamalla vaihtoehtoja päihteiden hallitsemaan elämään. Yhdistys ylläpitää Päiväkeskus Veikkolaa, kirpputoria ja tarjoaa vuokra-asuntoja. Yhdistys tukee asiakkaiden päihteettömyyttä kotikäynneillä, sosiaalisella isännöinnillä ja tarjoamalla erilaisia työhön kiinnittymisen mahdollisuuksia muun muassa kuntouttavan työn ja työkokeilun kautta. Kaikukortin jakajataho.

Setlementti Ukonhattu: Paikallinen setlementtiyhdistys tarjoaa monimuotoisia matalan kynnyksen ennalta ehkäiseviä palveluita. Yhdistys koordinoi vapaaehtoistoimintaa, tarjoaa kohtaamispaikkatoimintaa ja tuottaa asumispalveluita. Toiminta lisää yhteisöllisyyttä ja edistää osallisuutta sekä kannustaa ihmisiä löytämään omat voimavaransa tukemalla yksilöitä hyvään elämään kaikissa elämän tilanteissa. Yhdistys tarjoaa kuntouttavan työtoiminnan, työkokeilu- ja työharjoittelupaikkoja. Ukonhattu järjestää kulttuurikaveritoimintaa. Kaikukortin jakajataho.

Ehkäisevän työn rakenteet Leppävirralla

Leppävirran seurakunta: Seurakunnan toiminta tarjoaa merkityksellistä toimintaa, sosiaalisia suhteita, sisältöä elämään sekä mahdollisuuksia myös omaan toimijuuteen. Osallistuminen vapaaehtoistyöhön voi ennalta ehkäistä riippuvuussairauksia ja tukee mielenterveyttä. Diakonian vastaanottotyössä päihteiden käyttöön ja mielenterveyteen liittyvät asiat otetaan aktiivisesti puheeksi. Keskustelujen kautta pyritään tukemaan ja motivoimaan ihmisen omaa tahtoa mahdollisen päihteidenkäytön vähentämiseksi tai lopettamiseksi sekä peliriippuvuuteen avun hakemiseksi. Keskusteluilla pyritään myös tukemaan ihmisen kykenevyyden kokemusta ja tukemaan jaksamista usein haasteellisissa elämäntilanteissa sekä tarvittaessa ohjaamaan avun piiriin. Monipuolinen kaiken ikäisille tarjottu toiminta tukee osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksia sekä mahdollistaa osallistumisen monipuoliseen mielekkääseen toimintaan.

Hankkeet: Kunta on osana useissa hankeissa, jotka osaltaan vahvistavat kunnassa tehtävää ehkäisevää työtä luomalla mahdollisuuksia, osallisuuteen sekä yhteisöllisyyteen ja tarjoamalla hyvinvointia vahvistavia toimintoja.

Ehkäisevän päihdetyön yhdyspinnat

Ehkäisevän päihdetyön tavoitteena on ehkäistä ja vähentää pähteiden käytön tai ongelmallisen rahapelaamisen aiheuttamia haittoja yksilölle, heidän lähipiirilleen ja laajemmin yhteiskunnalle.

LÄHI-YHTEISÖ	KUNTA	HYVINVOINTIALUE	HALLINTO- JA TUKIPALVELUT	KUMPPANIT
<p>ASUKAS, PERHE, LÄHIPIIRI, YMPÄRISTÖ</p> <ul style="list-style-type: none"> Lapsen ja nuoren kasvun- ja kehityksen, tunne- vuorovaikutus- ja ongelmanratkaisutaitojen tukeminen. Lapsen ja nuoren kasvun- ja kehityksen, tunne- vuorovaikutus- ja ongelmanratkaisutaitojen tukeminen. Vanhemmuustaidot. Mielen-terveysaidot. Aikuisen oma päihteettömyys / kohtuukäyttö. Aikuisen esimerkki. Päihde-, peli- ja mediakasvatus. Pähteiden käytön vaikutus läheisiin. Huolen puheeksiotto. Perheen/ihäheisten omat voimavarat. Lastensuojelun tuki. Omahoito-ohjelmat. Vertaistuki. Ohjaus tuen ja avun piiriin. 	<p>VARHAISKASVATUS</p> <ul style="list-style-type: none"> Lapsen kasvun- ja kehityksen, tunne- vuorovaikutus- ja ongelmanratkaisutaitojen tukeminen. Vanhemmuuden tuki. Lapsen puheeksi- menetelmä. Ryhmä- ja vertaistoinnin järjestäminen. Päihde-, peli- ja mediakasvatus. Vanhemmuustaidot. Omanhoito-ohjelmat ja auttavat tahot esillä. Kirjallinen toimintamalli akuuttiin pähteiden käyttötilanteeseen puuttumiseen. Huolen puheeksiotto vanhemman ongelmallisesta pähteiden käytöstä. Kannustus tuen ja avun piiriin Neuvolayhteistyö/ lastensuojelu. Lapsen tukeminen kun perheessä päihdeongelma. <p>TYÖLLISYYS- PALVELUT</p> <ul style="list-style-type: none"> Työllistymisen tukitoimet. Elämänhallinnan tukeminen puheeksi. Mielen-terveystaitojen tukeminen. Omahoito-ohjelmista ja auttavista palveluista tiedottaminen. Huoli puheeksi ja kannustus hakea tukea ja hoitoa Huoli-ilmoitus. <p>TEKNISET PALVELUT</p> <ul style="list-style-type: none"> Turvallisen, viihtyisän ympäristön luominen (mm. valaistus, kulkureitit, siisteys) Päihteettömyys- opasteet. Savuton kunta- toiminta. Mielekkääseen tekemiseen kannustavat ympäristöt 	<p>PERUSTASON SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLTO, TYÖTERVEYSHUOLTO</p> <ul style="list-style-type: none"> Nikotiinin sote -toimintamalli. Päihteiden ja rahapelaamisen puheeksiotto, mini-interventio sekä kirjallinen vastaanotto. Omahoito-ohjelmat. Keskustelutuki/ hoito-ohjaus. Kokemusasiantuntijan käyttö. Vertaistuki Kokemusasiantuntijan käyttö. Vertaistuki Lapsen terveellisen ja turvallisen kehityksen tuki. Vanhemmuuden ja parisuhteen tuki. Päihteiden käyttö raskaus-, vauva- ja pikkulapsivaiheessa (toimintamalli). Lapset puheeksi-keskustelu. Perhevalmennus- ja vanhemmuusryhmät. Puheeksiotto, kun huoli herää, mini-interventio, ja kirjaaminen. Tupaikka- ja nikotiinituotteista vieroituksen tuki. Huoli puheeksi ja kannustus hakea apua. Huoli-ilmoitus. <p>NEUVOLA</p> <ul style="list-style-type: none"> Lapsen terveellisen ja turvallisen kehityksen tuki. Vanhemmuuden ja parisuhteen tuki. Päihteiden käyttö raskaus-, vauva- ja pikkulapsivaiheessa (toimintamalli). Lapset puheeksi-keskustelu. Perhevalmennus- ja vanhemmuusryhmät. Puheeksiotto, kun huoli herää, mini-interventio, ja kirjaaminen. Tupaikka- ja nikotiinituotteista vieroituksen tuki. Huoli puheeksi ja kannustus hakea apua. Huoli-ilmoitus. <p>NUORISOTYÖ</p> <ul style="list-style-type: none"> Vuorovaikutus- ja tunnetaitojen tukeminen. Ryhmytymisen tuki. Päihde-, media- ja pelikasvatus. Päihteenön tila ja toiminta. Päihteettömyyttä tukeva ilmapiiri. Omahoito-ohjelmat ja auttavat tahot esillä. Mielen-terveys- tai päihdeongelma. Etsivä- ja jalkautuva työ. Luottamuksellinen, avoin suhde nuoreen Huolen puheeksiotto. Ohjaus tuen ja avun piiriin. Lastensuojelun tuki. <p>LIIKUNTATOIMI</p> <ul style="list-style-type: none"> Lapsen ja nuoren sekä aikuisen liikunnallisen elämäntavan edistäminen. Päihteettömyyttä tukeva ilmapiiri. Päihteen puheeksi- otus- ja auttavat tahot esillä. Mielen-terveys-oppimukset. Puheeksiotto liikuntaneuvonnan yhteydessä. Puheeksiotto kun huoli herää. Yhteistyö vanhempien kanssa. Ohjaus tuen ja avun piiriin. Lastensuojelun tuki. <p>VAPAA-AJAN YMPÄRISTÖ</p> <ul style="list-style-type: none"> Mielekkäs toiminta. Yhteisöllisyyden ja osallisuuden tukeminen. Tieto omahoito-ohjelmista ja auttavista tahoista esillä. Mielen-terveys- tai päihdeongelma. Huoli puheeksi ja kannustus hakea apua. Huoli-ilmoitus. <p>KOHTAAMIS-PAIKKA-TOIMINTA</p> <ul style="list-style-type: none"> Inhimillinen kohtaaminen ja huolenpito. Mielekkäs toiminta. Yhteisöllisyys. Päihteettömyyttä tukeva toiminta-kulttuuri. Tieto omahoito-ohjelmista ja auttavista tahoista esillä. Huoli puheeksi ja kannustus hakea tukea ja hoitoa. Huoli-ilmoitus. 	<p>HALLINTO- JA TUKIPALVELUT</p> <ul style="list-style-type: none"> POLIITTINEN VIRKAMIESJOHTO KUNNASSA JA HYVINVOINTIALUEELLA <ul style="list-style-type: none"> Osoittaa EPT-työhön resursseja. Kunnassa nimeää PT-vastaustahon, joka seuraa EPT:n toteutumista. HYTE- JA OSALLISUUS HYVINVOINTIKOORDINAATTORI/ EPT-yhdyskunta, monialainen ryhmä <ul style="list-style-type: none"> Valmistelea asiat EPT-vastaustaholle. EPT-suunnitelman laatiminen / EPT-tavoitteiden ja toimepiteiden kuvaaminen hyvinvointikertomuksessa- ja suunnitelmassa, suunnitelman toimeenpanon edistämisen ja vaikutavuuden arviointi. Ehkäisevän päihdetyön koordinaatio. Monialaisen työryhmän koordinaatio. EPT:n osaamisen varmistaminen kunnan eri toimialoilla sekä hyvinvointialueella. EPT:n monialainen yhteistyö, yhteistyö elinkeinon harjoittajien ja valvojen viranomaisten kanssa (Pakka- toiminta). VAIKUTTAMISTOIMIELIMET (esim. vanhus-, nuoris- ja vammaisneuvostot) <ul style="list-style-type: none"> Kuntalaisten palautteet ja tarpeet. Lausunnot ja aloitteet. Päihdeviestintä omissa verkostoissa. HYTE-NEUVOTTELUKUNTA <ul style="list-style-type: none"> Johtaa ja ohjaa ehkäisevää päihdetyötä hyvinvointialueella. 	<p>KUMPPANIT</p> <ul style="list-style-type: none"> YRITYKSET / ORGANISAATIOIT <ul style="list-style-type: none"> Työhyvinvoinnin tukeminen. Tuki liikunta- tai vapaa-ajan palveluihin esim. liikuntasetele. Päihteettömyyttä / kohtuukäyttöä tukeva toimintakulttuuri Työpaikan päihde-ohjelma. Savuton työpaikka. Elinkeinonharjoittajien vastuullinen myynti ja anniskelu (Pakka- toiminta). OPPILAITOKSET <ul style="list-style-type: none"> Hyvinvointia edistävät toimet yhdessä eri toimijoiden kanssa. POLIISI <ul style="list-style-type: none"> Ennaltaestävä toiminta. Yleinen turvallisuus. Jatkotoimihoidollisuuskista tiedottaminen. JÄRJESTÖT, YHDISTYKSET JA SEURAKUNNAT <ul style="list-style-type: none"> Koulutustoiminta. Asiantuntijatoiminta. Kampanjat. Matalan kynnyksen toiminta. Vertaistointia. Kokemusasiantuntijuu- työ. Keskustelutuki, ohjaus ja neuvonta. Ryhmä- toiminta. APTEEKIT <ul style="list-style-type: none"> Koulutus ja asiantuntijatu- ki. Tieto päihteen- vaikutuksesta / lääkkeet. Nikotiinivieroitus-ohjaus. Tiedotus mielen-terveys- ja päihde- palveluista ja omahoito-ohjel- mista. OHJAAVAT JA VALVOVAT VIRANOMISET mm. THL, AVI, Valvira <ul style="list-style-type: none"> Ohjaus ja tuki, tarvittaessa valvonta kunnassa ja hyvinvointialueella. Asiantuntijatu- ki ja koulutus.

● Universaali toiminta
● Kohdennettu toiminta

Leppävirran ehkäisevän päihde- ja mielenterveytyön suunnitelma 2026–2030

Tavoitteet ja toimenpiteet 2026–2030

Tavoite	Toimenpiteet	Arviointi ja mittarit	Vastuutahot
Vahvistetaan ja luodaan toimivat ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön rakenteet	Raportoidaan vuosittain valtuustolle ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön tilasta osana vuosittaista hyvinvointiraporttia. Työtä tehdään kaikilla kunnan hallintoaloilla, järjestöissä, srk; yhteistyössä valvovien viranomaisten ja elinkeinon harjoittajien kanssa	Raportointi tehty	Hyvinvointilautakunta, hyvinvointiryhmä
Päihde, rahapeli- ja mielenterveyden ilmiötä tunnistetaan ja niihin reagoidaan	Tilasto- ja ilmiötiedon kerääminen	Verkostoyhteistyö (PAKKA-verkostot; Varkauden seutu, Pohjois-Savo & valtakunnallinen), Pohjois-Savon EPT verkosto, Ankkuripoliisi, opiskeluhuoltoryhmät) Kouluterveyskysely Lasten- ja nuorten hyvinvointikysely PAKKA -päihdetilannekysely Pohjois-Savon hyvinvointialueen kokemuksellinen hyvinvointikysely	Hyvinvointilautakunta, Kasvun- ja oppimisen lautakunta, hyvinvointiryhmä, Pohjois-Savon hyvinvointialue
Päihdehaitoista ja mielenterveydestä viestitään tutkittuun tietoon perustuen yksilöiden valintojen ja hyvinvoinnin edistämisen tueksi	Tieto päihteistä, käytön riskeistä ja mielenterveyteen liittyvistä asioista ja tukimuodoista on ajantasaista sekä saavutettavaa. Ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön viestintä on monitoimijaista ja aktiivista. Vahvistetaan viestintää kuntalaisille siitä, mistä voi saada tietoa ja tukea mielenterveys- ja riippuvuusasioihin liittyen.	Kunkin organisaation asettamat mittarit	Pohjois-Savon hyvinvointialue Kunnan tukemat yhdistykset Viestintäpäällikkö, Nuoriso- ja hyvinvointikoordinaattori Koulujen johtajat
Vahvistetaan ja ylläpidetään ammattilaisten ehkäisevän työn osaamista eri ikäryhmät, läheiset sekä riskiryhmät huomioiden	Ammattilaisten osaamisen ja yhteistyön vahvistaminen	Kunkin organisaation asettamat mittarit	Pohjois-Savon hyvinvointialue, hyvinvointiryhmä, oppilas- ja opiskeluhuoltoryhmät

Tavoitteet ja toimenpiteet 2026-2030

Tavoite	Toimenpiteet	Arviointi ja mittarit	Vastuutahot
Tuetaan ja vahvistetaan vanhemmuutta	<ul style="list-style-type: none"> Lapset puheeksi menetelmän käyttö Tarjotaan vanhemmuutta tukevaa tietoutta monitoimijaisesti Toteutetaan päihdeteemaan liittyviä vanhempainiltoja ja tilaisuuksia Digimedian käyttö otetaan puheeksi osana opetusta, varhaiskasvatuksen ja koulun keskusteluissa vanhempien kanssa sekä vanhempainilloissa Jalkautetaan lasten ja nuorten vapaa-ajan ruutuaikaosuudet vanhemmille (julkaistaan v.2026) 	<p>Lapset puheeksi menetelmä Teemoja käsitelty vanhempainilloissa ja vanhemmille suunnatuissa tilaisuuksissa Kouluterveyskysely:</p> <ul style="list-style-type: none"> Ei ole usein syönyt tai nukkunut netin takia 4. ja 5.lk Tuntee olonsa usein hermostuneeksi, kun ei ole päässyt nettiin 4. ja 5.lk 	Varhaiskasvatusjohtaja Nuoriso- ja hyvinvointikoordinaattori Koulujen ja päiväkotien johtajat
Yhteisöt tukevat yksilöitä päihdeettömydessä ja vahvistavat mielenterveystaitoja tiedotuksella, koulutuksella ja kohtaamispaikkatoiminnalla.	<ul style="list-style-type: none"> Perusopetuksen toiminnallinen päihdesuunnitelma on aktiivisessa käytössä kaikilla kouluilla Koulussa käytetään päihdeiden käyttöön puuttumisen toimintamallia Järjestötoiminnassa toiminta on päihdeetöntä ja sitoutunutta vahvistamaan yhteisönsä mielenhyvinvointia. Tuetaan ikääntyneiden osallistumista kulttuuritoimintaan. (Hyvinvointia kulttuurista ikäihmisille Pohjois-Savoon (IKO4 2025-2027) -hanke) Päihdeettömysehto toteutetaan kunnan myöntämissä lapsiin ja nuoriin kohdistuvissa avustuksissa Ehkäisevä päihdetyön vahvistaminen kaikkiin ryhmiin. Ikääntyneiden ehkäisevän päihdetyön kehittäminen 	<p>Perusopetus raportoi päihdesuunnitelman toteutuksesta koulukohtaisesti osavuosi- ja vuosikelloissa: suunnitelman vuosikello luokka-aste kohtaiset toimenpiteet on toteutettu kaikilla kouluilla Mielenterveyshäiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 18–34-vuotiaat PAKKA-ostokokeet Päihdeettömyys avustuksissa</p>	Hyvinvointijohtaja Nuoriso- ja hyvinvointikoordinaattori Koulujen ja päiväkotien johtajat Kunnan tukemat yhdistykset Hankkeet Vaikuttamistoimielimet Seurakunta
Lasten ja nuorten tunne- ja vuorovaikutustaidot, itsesääntelyn taidot ja vastoinväkivallan sietokyky vahvistuvat	<ul style="list-style-type: none"> Varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa hyödynnetään mielenterveystaitoja vahvistavia materiaaleja ja oppitunteja 	<p>Kouluterveyskysely:</p> <ul style="list-style-type: none"> Kokee positiivista mielenterveyttä 8. ja 9.lk viimeisen 2vk aikana huolissaan mielialastaan kuluneen 12 kk aikana, lukio koulu-uupumus 4. ja 5.lk 	Koulujen ja päiväkotien johtajat

Leppävirran ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön suunnitelman valmistelu

Ehkäisevän päihdetyön suunnitelman on valmistellut nuoriso- ja hyvinvointikoordinaattori. Suunnitelma on ollut käsiteltävänä ja kommentoitavana eri toimijoilla (tukijärjestöt, seurakunnat, kunnan vaikuttamistoimielimet, hyvinvointiryhmä).

Suunnitelmaa tehdessä on huomioitu hyvinvoinnin- ja terveyden edistämistyötä Leppävirralla ohjaavat suunnitelmat ja strategiat.

Suunnitelman etenemistä seurataan vuosittain osana hyvinvointiraportointia. Seurannassa huomioidaan uusin tilastotieto sekä työtä ohjaavat kansalliset ja alueelliset dokumentit.

Suunnitelma on käsitelty hyvinvointiryhmässä (9.2.2026), joka toimii kunnassa lakisääteisenä ehkäisevästä päihde- ja mielenterveystyöstä vastaavana toimielimenä. Hyvinvointiryhmän tehtävänä on johtaa seurata ja arvioida ehkäisevän työtä. ([523/2015, 5 §](#)).

Hyvinvointilautakunta käsitteli suunnitelman kokouksessaan 19.3.2026.

Valtuuston käsittely keväällä 2026

Tilastotieto

[Kouluterveyskysely](#)

[Sotkanet](#)

[Suomen nuorisotyön tilastot](#)

Pohjois-Savon PAKKA-päihdetilanne kysely 2025

Leppävirran kunnan lasten ja nuorten hyvinvointikyselyt 2025 ja 2026

Liitteet

[Leppävirran kunnan perusopetuksen toiminallinen ehkäisevä päihdesuunnitelma](#)

[Eurooppalainen opas päihteidenkäytön ehkäisyyn](#)

- Näyttöön perustuvan ehkäisevän työn käsikirja päätöksentekijöille ja ehkäisevän työn ammattilaisille

[Mitä on ehkäisevä päihdetyö?](#)

- Opas kunta- ja aluevaltuutetuille

[Mielenterveys- ja päihdeläheisen palvelupolku](#)

- Tukea läheisen mielenterveydestä ja riippuvuuksista huolta kantaville.

[Mielenterveyden vahvistaminen](#)

- MIELI Suomen Mielenterveys ry:n materiaaleja mielenterveystaitojen vahvistamiseen

[Rahapelaaminen](#)

- Pelituen materiaaleja rahapelaamisesta ja pelihaitoista

[Paremmän mielen opas](#)

- Selkokielineen opas mielenterveyden vahvistamiseen

[Tietoa päihteistä ja pelaamisesta](#)

- Selkokielisiä materiaaleja riippuvuushaitoista

[Tiesitkö tämän lääkkeistä ja alkoholista](#)

- Opas ikäihmisille